

Svetimi tikriniai vardai

ANTANAS KLIMAS

Drauge mes neseniai skaitėme kelis laiškus, kuriuose „trokštama“ lietuvių kalbą iš karto suprastinti ir „sumoderninti“ ta prasme, kad visi svetimi vardai būtų rašomi, kaip rašoma kitose kalbose: anglų, vokiečių, prancūzų, ispanų ir pan.

Žinoma, niekas mums negali uždrausti rašyti *Clinton*, *Blair*, *Schroeder*, *Pavarotti*, *Jordan*, *Seattle*, *Miami Beach*, *Munchen*, *Salt Lake City* ir t.t. Tačiau reikia neužmiršti mūsų sesių ir brolių Lietuvoje. Sakysime, ir mano senutė mamutė (96 m.) dar gali ir nori laikraštį paskaityti...

Lietuvoje jau nuo 19-jo šimtmečio pradžios išsivystė tam tikra tradicija, kurios laikosi mūsų didieji kalbininkai K. Būga ir J. Jablonskis, kurios buvo laikomasi ir 1918-1940 metais, iš dalies ir okupacijų (1940-1990) metais, o nuo 1990 metų — ir vėl nepriklausomoje Lietuvoje.

Noriu čia taip pat priminti, kad tai nėra rusų kalbos įtaka, kuri, aišku, buvo daugiau jaučiama okupacijos metais.

Dar kartą primename: didelė dalis Lietuvoje gyvenančių žmonių nemoka svetimų kalbų, ir nemokėtų nė iš tolo išarti tokių vardų, kaip *Seattle* ar *Malraux*, ar *Worcester*...

Bet svarbiausia yra tai, kad pati lietuvių kalbos sandara to reikalauja, nes kiekvienas svietimas tikrinis vardas iš esmės yra daiktavardis, o visi daiktavardžiai lietuvių kalboje yra kaitomi linksniais ir skaitinimi, kitaip sakant, jie turi būti linksniuojami, jie turi „priimti“ lietuvių kalbos galūnes. Vieną kitą išimtį pamėnėsim vėliau.

Todėl čia mes nurodysime tuos pagrindinius lietuvių kalbos rašybos dėsnius, kurių dabar laikomasi Lietuvoje: taip

rašoma spaudoje, vadovėliuose, vyriausybės raštuose ir visur, kur rašoma lietuviškai — net ir kompiuteriais!

1. Visi senųjų laikų (Šv. Rašto, senovės, viduramžių...) vardai jau keli šimtmečiai rašomi lietuviškai — su galūnėmis ir specialiais liet. k. rašmenimis (ė,ę,į,ū,ų,ą,č,ž,dž...).

Keli pavyzdžiai: *Možė*, *Aronas*, *Kainas*, *Abelis*, *Adomas*, *Abraomas*, *Judita*, *Cezaris*, *Vergilijus*, *Horacijus*, *Homearas*, *Petras*, *Jonas* ir tūkstančiai kitų.

Viena kita išimtis: *Ai* (miestas S.T.), *Romeo*, *Al-šeki* (gyvenvietė) ir dar keli vardai kurie baigiasi — *i*, arba — *o*.

2. Po Viduramžių (454-1492) į lietuvių kalbą atėję vardai irgi rašomi lietuviškai ir su galūnėmis. Pvz., *Volteras*, *Šekspyras*, *Šileris*, *Novalis*, *Baironas* ir tūkstančiai kitų.

Išimty: *Hugo*, *Ruso* (ir *Roussena*), *Malraux*, *Fournier* ir pan.

3. Ir šių dienų svetimi tikriniai vardai lietuvių kalboje vartojami taip, kaip ir senieji. Pvz., *Klintonas*, *Bleras*, *Hitle-rius*, *Musolinis*, *Cerčilis* (ir *Čiorčilis*), *Jelcinas*, *Kohlis* (ir *Kolis*), *Ulmanis*, *Širakas* ir t.t.

Išimty: *Bilbao*, *Borneo*, *Peru*, *Tartu*, *Ali* (ir *Alis*), *Paa-sikivi*, *Sibelius*, *Silampaa* (suomių raš.) ir pan.

4. Tikriniai vardai, atėję iš tų kalbų, kurios rašomos ne lotynų abėcėle, irgi yra, galima sakyti, perrašomi pagal ištariamą, kaip jis atėjęs per kitas (kaimynines) kalbas. Pvz., *Pekinas*, *Sanghajus*, *Tibetas*, *Meka*, *Medina*, *Jeruzalė*, *Cian-kaišekas*, *Kadafis* ir tūkstančiai kitų.

Išimty: *Timbuktu*, *Tokyo* (ir *Tokijo*), *Hirohito*, *Hitači*, *Ikuo Murata* (japonų kalbininkas), *New Delhi* (ir *Niudelis*) ir pan.

5. Sunkiausia yra ilgi, sudėtiniai vardai: *Salt Lake City*, *Daytona Beach*, *Miami*

Verbų sekmadienis Arkikatedros aikštėje, Vilniuje. Nuotr. Viktoro Kapočiaus

Beach, *Sunny Hills*, *Port-au-Prince*, *Los Alamos*, *Los Angeles* ir pan.

Net ir Lietuvoje dabar linkstama tokių vardų nekeisti, nelietuvinti, bet kai kuri spaudos dalis čia gal ir persistengia.

6. Skaitytėjai gal klaus: o kaip su mūsų beveik kasdien vartojamais vardais: *Chicago*, *Washington*, *Boston*, *Cleveland*, *New York*, *Rochester*, *Worcester*, *Idaho*, *Ohio*, *Wyoming* ir pan.

Čia jau geriausia laikytis šiuo metu Lietuvoje vartojamos tradicijos: *Čikaga*, *Vašingtonas*, *Bostonas*, *Klyvlendas*, *Niujorkas*, *Ročesteris*, *Vusteris* (!), *Aidahas*, *Ohajus* (ir *Ohio*), *Vajomingas* ir t.t.

7. Mokslų žurnaluose ir knygoje vartojamos originalo formos, kartais nurodant ir ištariamą, paprastai skliausteliuose. Pvz., *Antoine Meillet* (*Antuanas Meje*) ir pan. Citose ir bibliografijose, žinoma, vartojami tik originalai.

8. Kadangi lietuvių kalba yra labai senoviška (archaiška), mes niekad negalėsime šių dalykų visiškai išlyginti, nes kai kuriais klausimais ir kalbininkai nesutaria. Bet Lietuvoje gyvenantys puikiai sugeba išsireikšti taip, kaip

buvo priprasta 1918-1940 metais, ir vėl nuo 1990.

Vienas pavyzdėlis. Univ. of Wyoming, Laramie, WY, šiais metais studijuoja lietuvių studentė J.S. iš Vilniaus. Ji gerai moka anglų kalbą, bet laiške visai natūraliai rašo: „Man Vajomingas patinka“. Ir kodėl gi ne?

9. Dar kartų primenu, kad lietuvių kalba yra labai senoviška, archaiška; kai kurie mūsų žodžiai yra apie 5000 metų senumo, pvz., *sūnus*. Lietuvių kalbos negalima guldyti į kitų kalbų Prokrustovo lovą. Reikia prie jos ilgo amžiaus prisitaikyti, kiek galima.

Tarp kitko, ir tokios „moderniškos“ kalbos kaip anglų, prancūzų, olandų kadaise turėjo pamestas galūnes, kaip dabar dar yra lietuvių kalboje.

10. *Draugas*, man atrodo, nebologai rašo tikrinus vardus, nors ir ne visiškai vienodai. Paimkime *Draugo* 1999.03.04 numerį (Šv. Kazimieras!). Pirmame puslapyje: *Varšuva*, *Vašingtonas*, *Maskva*. Paskutiniame puslapyje: *Čikaga*, *Cicero*, *Marquette Parkas*, *Miami*, *Suomija*, *Šveicarija*, *Vokietija*, *Berlynas*, *Otava*, *Kanada*, *Švedija*, *Stockholmas*. Bet ir (tame pačiame

puslapyje): *Washington*, *Clevelandas*, *New Yorke*. Išvada: nėra 100% vienodumo, bet „gyventi galima“.

Pastabos.

1. Apie kai kurių vardų rašybą net ir kalbininkai nesutaria. Pvz., *Sydney*, *Sidnis*, *Sidnejus*; *Teksas*, *Teksasas*, *Texas*; *Tokyo*, *Tokijo*, *Tokijas*; ir pan. (Pig., angliškai trejopai rašoma Rumunija: *Romania*, *Rumania* ir *Roumania*).

2. Lietuvos spaudoje daugmaž laikomasi čia nurodytų dėsnių, nors visiškai vienybės taip pat nėra. Paimkite ir palyginkite keturis svarbiausius Lietuvos dienraščius: *Lietuvos rytą*, *Lietuvos aidą*, *Respubliką* ir *Kauno dieną*.

Tarp kitko, „tvarkingiausiai“ svetimus tikrinus vardus rašo *Kultūros barai*, nes jų vyr. redaktorius yra kalbininkas dr. Bronys Savukynas.

3. Netrukus bus išleista *Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba* — 3-ji laida. Ten bus smulkiai nurodyta, kaip rašyti svetimus tikrinus vardus.

4. Kas turi Lietuvoje išleistą didesnę (50,000 žodžių) lietuvių — anglų kalbų žodyną, jame gali rasti (žodyno gale) ilgą geografinių vardų sąrašą.

NIJOLĖ GRAŽULIENĖ

PAKLYDUSI ALYVA

Alpsta vazoje trys alyvų kekės.
Išgelbėsiu, sakiau, atradusi
pamatės audros prie žemės purvo priplaktas
pavasario kvapniąsias karalaites.

Taip troškau
kambaryje kad skleistų
dangiskąjį kvapą! —

nuolat ir nuolat viliojantį
vel ir vel panerti veidą tarp kvapniųjų
keturlapių žiedelių piramidžių —

nuolat ir nuolat masinantį
giliai įlsuoti tą nepaprastą pavasario,
tiktai pavasario dalinamą palaimą —

nuolat ir nuolat skatinantį
tarp vienveidžių, vienodai spalvintų lapų
ieškoti lelijiško kvapo.

Taip trokštu
kad išdrįstum
įbrist į mano širdį:

kartu, gal rastume —
kaip randa peteliškė
sodelio užkampyje
pasiklydusią pražydusią alyvą.

DREBULIŲ DIENA

Išėjus, nuo pirmo žingsnio, žvilgsnio,
pirmas skambesys: drebulių daina.

Ir ko taip įaudrino orą
ilgesinga daina
upeliuko pakrantėj nerimaujančios
trys virpuliuojančios drebulės?

Vakar jos — lyg nerangūs milžinai,
užsisvajoję ir palengva svyruojantys,

šiandien — lankščios sielos sesės,
saulės žadinančios šypsenos palytėtos,
vėjui palietus arfą, suskambo,
lyg iš mano sielos išklydusiom gaidom —

garsingesnės už žąsų kasrytinį gagenimą
besirengiant pusryciavimo kelionen

iš kuklios pelkutes miesto pašonėj
į tolimesnius, kukurūzais apšėtus laukus,
miesčionims dar besiraivant, bedrybsant lovose
prieš darbdienį išskubėjimą.

Skalauja sielą drebulių daina:
Drebulių diena.

JURGIO MAČIŪNO KABINETAS KAUNE

Jau treči metai Vilniuje, Šiuolaikinio meno centre, veikia mūsų tautiečio išeivio, *Fluxus* meninio judėjimo pradininko Jurgio Mačiūno (1931-1978) kabinetas. Jis įrengtas *Fluxus* fondo globėjų Gilbert Silverman (JAV) ir kuratoriaus, kolekcininko John Hendrix paramos dėka. Kauniečiai menininkai, *Fluxus* šalininkai, sielojosi, kad panašaus kabineto nėra J. Mačiūno gimtajame mieste — Kaune. Jie ėmėsi žygių, kad name, kur prieš karą augo ir su tėvais gyveno J. Mačiūnas, būtų įrengtas jo muziejus. Kadangi iš to namo nepavyko iškeldinti nuo sovietmečio apgyvendintų gyventojų, prie sienos bent buvo iškabinta atminimo lenta su užrašu, kad čia iki 1944 metų vasaros gyveno J. Mačiūnas. Tačiau greta esančioje Kauno paveikslų galerijoje neseniai įrengtas Jurgio Mačiūno kabinetas.

Šio kabineto ekspozicijų glo-

bėja — muziejininkė Eglė Baltušnikienė sakė, kad M. K. Čiurlionio muziejaus, Kauno dailininkų, kitų J. Mačiūno ir *Fluxus* gerbėjų bei pasekėjų pastangų dėka, jau surinkta arba nupirkta nemažai ekspoz-

K. Grigaliūnas. „Dear Joseph“, Kartonas, tempera. 96x120. 1996.

natų. Lankytojai kabinete jau gali pamatyti *Fluxus* meninio judėjimo kodekso kopiją, eksponuojamus kai kuriuos *Fluxus* žaidimus, kitokius šio judėjimo dalyvių padarytus objektus. Tarp jų dėmesį atkreipia J. Mačiūno *Fluxus* New Yorke 1972 m. išleista ir originaliais, iš lentelių (kažkodėl visuomet medžiu kve-

piančių) padarytais, metaliniais varžteliais sutvirtintais viršeliais Jono Meko poezijos knyga *Reminiscensijos*. Kitas vertingas eksponatas — dar ir dabar New Yorke gyvenančio garsaus menininko, aktyvaus *Fluxus* judėjimo dalyvio, Nam June Paik, o taip pat J. Mačiūno žmonos Billie kabinetei dovanota *Fluxus* kortų dėžutė, Mick Shimi turėti kūrinių — daiktai. Yra ir J. Mačiūno bičiulio, jo bendradarbio, garsaus filmų kūrėjo ir poeto Jono Meko pernai Vilniuje išleista knyga *Trys draugai*. Ši knyga padeda suvokti ne tik J. Mačiūno, bet ir *Fluxus* garsios dalyvės Yoko Ono, svarbiausio „The Beatles“ grupės nario John Lennon asmenybės ir veikla. Beje, muziejininkė E. Baltušnikienė sakė, kad jie nori, tik kol kas neišdrįsta kreiptis į J. Meką ir paklausti, gal jis turėtų ir muziejui perleisti ką nors, kas primintų J. Mačiūną ir *Fluxus* judėjimą ir kas praturtintų, papildytų kabineto eksponatus. Kabineto globėjai taip pat

labai norėtų turėti J. Meko filmo *Zefiro Torna or-Scenes from the Life of George Maciunas* (Zefiro Torna arba scenos iš Jurgio Mačiūno gyvenimo) kopiją. Ši filmą galetų žiūrėti kabineto lankytojai.

Kabinete yra ir dabartinių lietuvių dailininkų — *Fluxus* judėjimo šalininkų bei gerbėjų darbų. Tarp tokių dailininkų bene ryškiausias — grafikas Kęstutis Grigaliūnas. Kabinete jis perdavė ne vieną savo darbą. Tarp jų — kartono raiziniu ir tempera atliktas darbas *Dear Joseph*. Jame teigiama: „Mačiūnas mirė, bet *Fluxus* — ne“. K. Grigaliūnas sukūrė ir specialius degtukus, skirtus J. Mačiūno kabineto atidarymui.

Muziejininkai sakė, kad kabineto (Donelaičio g.16) ekspozicija dar nėra baigta, ji bus papildoma. Gal tų papildymų kabinetei atsistų, perleistų ir lietuviai išeiviai, pažinoję J. Mačiūną, su juo bendravę?

Algimantas Antanas Naujokaitis

Mokslo premijų laureatai — humanitarai ir istorikai. Iš kairės: Antanas Baliulis, Henrikas Zabulis, po savo vyro Egidijaus Banionio mirties laureato diplomą ir premiją priėmusi žmona Rūta Banionienė, Artūras Dubonis, Romualdas Firkovičius. Grupei dar priklauso Darius Antanavičius. Nuotr. Virginijos Valuckienės

Reikšmingiausi Lietuvos mokslininkų darbai

ALGIMANTAS A. NAUJOKAITIS

Kasmet Lietuvos Mokslo komitetas skiria pačias svarbiausias premijas už reikšmingiausius mokslininkų darbus. Vyriausybės rūpesčiu, šiemet šios premijos (už kiekvieną premijuotą darbą) padidintos iki 40,000 litų ir šia suma jau prilygsta Valstybinėms kultūros ir meno premijoms.

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos — Kovo 11-sios išvakarėse Mokslo akademijos salėje premjeras Gediminas Vagnorius iškilmingoje aplinkoje laureatų diplomus ir premijas įteikė 26 labiausiai nusipelnusiems Lietuvos mokslininkams už reikšmingiausius, pačius svarbiausius mokslo darbus ir išradimus. Įžanginėje kalboje Mokslo akademijos prezidentas, akademikas Benediktas Juodka pasakė, kad, nors mokslininkams darbiams ir tyrimams valstybė dar skiria nepakankamai lėšų, mokslo dirvoni dar ariami atšūpiais plūgais, tačiau tiek technikos, tiek matematikos, fizikos, agrarinių, humanitarinių mokslų srityje matomi dideli, įdomūs pasiekimai.

Įteikiant premijas, akademikas profesorius Algirdas Gaižutis apibūdino humanitarinių, istorijos mokslų darbus ir jų autorių nuopelnus.

Mokslo premija paskirta Lietuvos Metrikos parengėjų grupei — daktarams Algirdui Antanui Baliuliui, Egidijui Banionii (po mirties), Artūriui Dubonui, Romualdai Firkovičiui ir asistentui Dariui Antanavičiui. Apibūdinamas jų kruopštų, reikšmingą Lietuvos Metrikos parengimo darbą, akademikas A. Gaižutis pažymėjo, kad carinė Rusija, norėdama, kad Lietuvos vardas būtų ištrintas iš atminties, sumaišytas su žeme, pirmiausiai sugriovė valdovų rūmus ir pagrobė Lietuvos Metriką — Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanceliarijos archyvą — iš viso apie 600 mūsų istorijai nepaprastai svarbių faliantų. Jie ir dabar negrąžinti, yra Maskvoje. Apdovanoti minėti istorikai jau parengė penkias Lietuvos Metrikos knygas (1993-1997 m. jos išleistos Vilniuje, Mokslo ir enciklopedijų leidykloje). Jose gausu dokumentinės medžiagos — tai Lietuvos valstybės sutartys ir diplomatinis susirašėjimas su Krymo chanatu, Livonija, Maskva, Lenkija, Moldavija ir

kitais kraštais, privilegijų suteikimas bajorams, miestiečiams, žemes ir valstiečių dovanojimo aktai, muitinių pajamos, išmokos, kunigaikščio teismai, bylos, pasiuntinių dokumentai, sąrašai maskvėnų, patekusių į nelaisvę ir ieškoma Lietuvos kalėjimuose, pasienio tvirtovių ginklų inventorius, kariuomenės žygiavimo keliai ir nuostatai, pilių apsaugos ir kiti dokumentai.

Lietuvos Metrika tampa aktuali mokslo šaltiniu tik būdama prikelta antram gyvenimui, o šiaip ji tėra prieinama tik nedidelei saujelei istorikų. Minėti Lietuvos istorijos instituto darbuotojai suteikia jai, vaizdžiai tarant, antrąjį kvėpavimą. Šios penkios knygos — daugiau nei 10-ies metų darbas, labai svarbus nagrinėjant LDK politinę ir ūkinę istoriją, valstybės gynyimą, atskirų asmenų biografijas, miestiečių teisinę padėtį ir kt. Šitie dokumentai turi neįkainojamą vertę. Jų dėka darosi suprantamesnė viso didelio regiono — nuo Skandinavijos iki Uzelvolgio, nuo Vokietijos iki Krymo — XV-XVI amžių istorija.

Leidinių parengėjai atliko kruopščią dokumentų archeografinę ir dalykinę analizę, išsifravo neaiškias teksto dalis, pateikė dokumentų įvardijimą, paruošė jų komentarus, dalykines geografines rodykles, priedus. Be to, kiekvienas paskelbė atskirus straipsnius moksliniuose žurnaluose ir knygose. Tokiam darbui atlikti reikia aukštos profesinės kultūros. Taip darosi mums prieinamesnis senosios Lietuvos valstybės archyvai. Tenka tik apgailestauti, kad vienas iš talentingiausių istorikų ir archyvų žinovų Egidijus Banionis jau nesulaukė šios gražios akimirkos.

Premija taip pat paskirta Vilniaus universiteto profesorius Henrikui Zabuliui, tėsė akademikas A. Gaižutis. H. Zabulis gerai žinomas ne tik Lietuvoje kaip žymus lotynų, klasikinės filologijos geras žinovas ir vertėjas. Profesorius nusipelnė premijos už antikinės retorikos ir estetikos paminklo, tiktai, šedevro Pseudo Longino Apie pakylėtumą vertimą į lietuvių kalbą, lydimą išsamios kelių šimtų mašinraščio studijos: Knygelė apie pakylėtumą kažkada Longinui priskirta (Leidykla Aidai, 1997 metai). Aišku, reikalo esmė čia glūdi ne vertime, nors

meistriškai išversti klasikų irgi reikia turėti ir gerą galvą, ir meninį skonį, ir talentą. Šioje studijoje profesorius H. Zabulis iškelė naują autorystės versiją, leidžiančią šio veikalą parašyti datą atkelti iš III amžiaus po Kristaus į I a. prieš Kristų. Tam reikalui profesorius pasitelkė platų literatūrinį kontekstą: Horacijaus, Cicerono, Halikarnasiečio ir atliko išsamią veikalą stiliaus, citatų, kategorijų, teiginių analizę. Visa tai leido profesoriumi H. Zabuliui padaryti išvadą, jog šio veikalą autorius galėjo būti Gnejus Pompejus Geminus, Horacijaus amžininkas, Platono šalininkas, graikiškosios kultūros Romoje propaguotojas. Šioje studijoje įdomiai svarstoma apie graikiškosios lotyniškosios kultūros įtaką ir jos recepciją Vilniaus universiteto istorijoje.

Taigi čia mes turime reikalą su svaria, reikšminga moksline hipoteze, sakė A. Gaižutis. Klasikinėje filologijoje, kur atrodo daug kas seniai ištyrinėta, sunku tarti naują, drąsų žodį. Vis dėlto galima. Profesorius H. Zabulis savo hipotezė išdėstė solidžiose klasikinės filologijos žinovų kongresuose ir konferencijose, jo publikacijos susilaukė rimto pritarimo kaip gerai motyvuotos ir gerai pagrįdžiančios autoriaus pagrindinę idėją. Aišku, niekas negali įteikti sertifikato už tokį atradimą klasikinės filologijos srityje, tačiau ir be to sertifikato galima apsieiti. Mat tokias mokslines hipotezes patvirtina patys vienos ar kitos mokslo srities žinovai, jos yra konvencijos dalykas. Šiuo atžvilgiu profesorius H. Zabulis nuopelnai mokslui neabejotinai.

Premijuotus darbus matematikos, fizikos, agrarinių mokslų srityse apžvelgė profesorius H. Pragarauskas. Jis pranešė, kad fizikos mokslų srityje premija paskirta Pustalaidininkų fizikos instituto mokslininkams prof. Steponui Ašmontui, dr. Jonui Gradauskui, dr. Algirdui Suziedėliui, dr. Edmundui Širmuliui ir dr. Gintarui Valiūsiui už darbų ciklą Mikrobangų ir infraraudonosios spindulių savybės su pustalaidininkais. Šiuose darbuose tiriamos pustalaidininkinės stuktūros, veikiamos stipriais elektriniais laukais, aiškinami nepusiausvyrių krūvininkų sąlygoti fizikiniai reiškiniai. Šiame darbe taip pat atrastas ir ištirtas elek-

tronų atšalimo reiškinys kaitinčiame elektriniame lauke, ištirti infraraudonosios spindulių ir neviensaulių pustalaidininkų darinių sąveikos dėsniniai, sukurtos naujos fizikinių procesų matavimo metodikos.

Daugiau kaip 20 metų Teorinės fizikos ir astronomijos instituto dabartinis direktorius prof. Zenonas Rokas Rudzikas tyrinėjo teorinę daugielektroninių atomų ir jonų spektroskopiją. Šiuose premija pelniusiuose jo darbuose plėtojama atomų ir jonų energijos spektrų bei elektronų šuolių teorija, atsizvelgiant į reliatyvistinius efektus ir simetrijos savybes. Apibūdinęs kitus šio mokslinio darbo bruožus, profesorius H. Pragarauskas pridūrė, kad prof. Z. Rudziko teoriniai rezultatai jau pritaikyti astrofizikoje, plazmos fizikoje, lazerinėje spektroskopijoje.

Matematikos mokslų srityje premija pažymėtas Vilniaus universiteto ir Matematikos bei Informatikos instituto mokslininkų dr. Vidmanto Bentkaus, prof. Vygando Paulausko ir prof. Alfredo Rackausko darbų ciklas, skirtas garsaus lenkų matematiko, vieno iš šiuolaikinės funkcionalinės analizės kūrėjų Stefan'o Banach'o erdvė skirstinių asimptotinei (neribotai artėjant) analizei. Šių mokslininkų darbų ciklo rezultatai, pasak prof. H. Pragarausko, vertintini kaip svarbus indėlis į pasaulinį mokslų tikimybių teorijos asimptotinių metodų srityje, neabejotinai sustiprinęs Vilniaus tikimybių teorijos mokyklos prestižą.

Agrarinių (žemės ūkio) mokslų srityje premija paskirta Lietuvos Sodininkystės ir daržininkystės instituto mokslininkams daktarams Vidmantui Stanui, Algirdui Lukoševičiui, Aldonai-Onai Misevičiūtei, Tadeušiui Šikšnianiui ir Bronislovui Gelvonauskui už sodo augalų genetinius ir selekcinės tyrimus. Pasak H. Pragarausko, šie mokslininkai bemaž 50 metų dirbo, kol išvedė išstvermingus šalčiams, ligoms, kenkėjams vaisių ir uogų veisles. Praktinis šio ilgo ir kruopštaus darbo rezultatas — net 37 braškių, juodųjų serbentų, vyšnių, trešnių, slyvų, kriaušių ir obelių veislės. Vienas iš šios grupės selekcininkų dr. B. Gelvonauskis po apdovanojimų įteikimo man davė paragauti jo išvestų „Aldo“, „Stario“ veislių obuolių. Seniai nebuvau valges tokiu malonaus, švelnaus saldziaurščio skonio obuoliu. O kokia nuostabi traukinė „Vytenų žvaigždės“, pagaminta iš dr. A. Lukoševičiaus išvestų cerešnių! Pagalvoju, kad gal padarytų nebologą verslų mūsų išsivijęs verslininkai, tuos lietuviškus obuolius, cerešnių traukinę pasiūlę JAV prekybos firmoms.

Įteikiant mokslo premijas, Mokslo akademijos Technikos mokslų sekcijos vadovas R. Bansevicius pasakė, kad, nepaisant dabartinės Lietuvos pramonės nuosmukio, mokslininko statuso sumenkėjimo, mokslo menko finansavimo, dabartiniai technologijos mokslai nezlugo, o kai kuriose srityse netgi vystosi geriau, aktyviau, negu sovietiniais laikais. Tą patvirtina akademiko Jono Mockaus premijuotas darbų ciklas Inžineriniai globalinio optimizavimo metodai. Šiame darbe J. Mockus išvystė Bayes globalinio optimizavimo metodus, pateikė jų matematinį pagrindimą, sukūrė skaitmeninius optimizavimo algoritmus ir programines priemones, išsprendė

Zanavykų bendrijos veikla

Prieš dešimt metų susikūrė Vilniuje gyvenančių šakiiečių kultūrinis sambūris — Zanavykų bendrija, jungianti beveik pusantro šimto narių. Ta proga įvyko bendrijos susirinkimas, apžvelgęs savo dešimtmecio veiklą, numatęs, kaip bus organizuojami šių metų liepos 2 - 4 d. Šakių 400-ųjų metinių renginiai.

Bendrijos pirmininkas, literatūros ir kultūros tyrinėtojas Albinas Vaičiūnas, kiti kalbėjusieji sakė, kad bendrija daug nuveikė, padėdama savo gimtajam Šakių rajonui pagyventi kultūrinį gyvenimą, puoselėjant ir saugant nuo svetimybės savo gimtąją kalbą bei tarmę.

— Sostinės Zanavykų bendrijos, jos pirmininko Vaičiūno didelės veiklos dėka mūsų rajonas tapo šviesesnis, kultūringesnis, — kalbėjo Šakių rajono savivaldybės kultūros skyriaus vedėja Augėja Kasparevičienė.

Zanavykų bendrija tęsia nuo Sintautų kilusio žymaus

daug automatizuoto projekta-

vimo bei eksperimentų plana-

vimo uždavinių.

Kitas premijuotas technikos mokslų darbų ciklas — Turbolentinio (skysčio arba dujų netvarkingas, sukūrimas judėjimas) silumos pernešimo, hidrodinamikos ir sruoto sukeltų vibracijų energetiniuose įrenginiuose desningumo tyrimas, atliktas jau nepriklausomoje Lietuvoje. Jo autoriai — mokslo premijų laureatai — akademikas Algirdas Žukauskas (jau miręs), profesoriai Vladislavas Katinas, Antanas Pėdišius ir Anupras Slančiauskas. Pasak R. Bansevicius, tai didelės apimties mokslinis darbas, susietas su sudėtingu silumos pernešimo reiškinio tyrimu ir jį pritaikymu praktikoje. Šio darbo esmę sudaro naujų fizikinių desningumų nustatymas, išsamus tyrimas ir analizė sudėtinguose turbolentiniuose tekejimuose bei energetiniuose įrenginiuose.

Už monografiją — vadovėlį, o taip pat normatyvinius dokumentus Statybinė silumos technika Mokslo premija įteikta prof. Vytautui Stankevičiui. Jo monografijoje aprašyti autoriaus ištirti masės mainų statybinės medžiagose desningumai. Tai sudaro galybę gaminti ilgaamžiškesnes statybinės medžiagas ir kurti geresnes statybinės konstrukcijas.

kalbininko Juozo Pikcingio sumanymu ir raginimu Šakių rajone pradėtas rengti gimtosios kalbos dienas. Per dešimtmetį jų surengta apie trisdešimt. Pasikvietus kalbininkus, įvairiose Šakių rajono vietose aiškinami kalbos dalykai, prisimenami Kubileliuose gimusio mūsų bendrinės kalbos ir gramatikos normintojo Jono Jablonskio darbai. Turbūt tų dienų poveikyje ir šiandien Šakių rajono kaimuose malonu girdėti dainingą, gryną, svetimybų neužterštą, suvalkietišką kalbą. Beje, pats pirmininkas A. Vaičiūnas nepatenkintas, kad prigijo toks pavadinimas — Zanavykų bendrija. A. Vaičiūno nuomone, žodžiai Zanavykas, Zanavykija — tai lenkiško žargonizmo pasekmė. Esą, lenkų įtakoje už Novos upelio esanti Šakių kraštą seniau imta vadinti lenkiškai — za Novoj (už Novos). Pasak A. Vaičiūno, tą kraštą, Šakių rajoną, derėtų vadinti grynai lietuviškai — Šakių arba Novos, Jotijos kraštu, o nevertoti žodžio „zanavykas“.

Taigi Šakiiečių bendrija daug nuveikė, palaikydama, gaivindama ne tik gryną suvalkietišką kalbą, bet ir sovietmečiu užmirštą arba uždraustą minėti iš šio krašto kilusių kultūros žmonių atminimą. Sutvarkytos, įamžintos su Lietuvos himno autoriumi Vincu Kudirka, kunigo ir švietėjo Tatarės, poeto Prano Vaičiūno, nuo Ilguvos kilusios dainininkės Beatritės Grincevičiūtės, knygnešių gimtinės, su kitais kultūrininkais susijusios vietovės. Buvusio Ilguvos parapijos klebono Jono Vyšniausko atminimo įamžinimui, Ilguvos bažnyčios 200 metų jubiliejus proga bendrijos pastangomis buvo pastatytas paminklinis kompleksas, o šakiiečių tremtinių ir partizanų atminimui — paminklas Gerdžiūnuose, kur bolševikai suvarydavo Sibiro tremtinį pamerktus šio krašto žmones.

Ryški bendrijos veiklos sritis — išsivijoję atsiderusiu Šakių krašto rašytojų, muzikų, kitų kultūrininkų atminimas ir pagerbimas. Bendrijos ir jos pirmininko A. Vaičiūno iniciatyva buvo surengti Antano Vaičiūlaičio, Grazinos Tulauškaitės, kompozitoriaus Vinco Marnaičio atminimo vakarai, gimtinėje — Eičiūnų krašte perlaidoti poeto Prano Lemperto palaikai, išleista ne viena jo poezijos knyga.

O kiek leidinių parengta ir išleista apie Šakių kraštą ir

Lietuvių liaudies menas.

kitus žymesnius jo žmonės! Aprašytas arba aprašomas kone kiekvienas Šakių rajono miestelis, seniūnija. Vien A. Vaičiūnas parašė ir išleido apie 40 nedidelių, bet vertingų lankstinukų, brošiūrų apie žymius Šakių krašto žmones, kultūros paminklus, apie Kriūkų, Ilguvos, kitų vietovių istorinę praeitį.

Dabar bendrija, kartu su rajono savivaldybe, rengiasi paminti Šakių 400 metų jubiliejų. Tris pirmąsias liepos mėnesio dienas tęsis įvairūs ir įdomūs renginiai — konferencija apie šio krašto praeitį, dainavimą, šventes, susitikimai ir pobūviai su įdomiais Šakių rajono ir išsivijus žmonėmis, kaimiškos muzikos koncertai, ekskursijos po rajoną. Bus ne tik po visą Lietuvą, bet įvairiose šalyse, išsiviję mūsų dūrusių šakiiečių sueiga. Ta proga Šakiiečių (Zanavykų) bendrijos valdyba labai norėtų pasikviesti, užmegzti ryšius su Čikagoje veikiančios Suvalkiečių draugijos nariais arba atstovais.

— Kai artėjo frontas, grėse pražūtinga sovietinė okupacija, į Vakarų pasitraukė ypač daug šiame pasienio rajone gyvenusių arba iš jo kilusių šviesuolių, inteligentų, su okupacija nenorėjusių susitaikyti šakiiečių. Maloniai kviečiame visus atvykti į Šakių 400 metų jubiliejus renginius. Stengsimės gerai priimti, apgyvendinti, pasirūpinti mieliais svečiais iš užjūrio, — kalbėjo Šakių rajono meras Rimantas Vensas.

Jis prašė įrašyti jo faksą — 8-247-52472, kuriuo pageidaujantis apgyvendinimo ir kitokių paslaugų, gali iš anksto jį kreiptis.

Algimantas A. Naujokaitis

Lietuvos Dailės muziejaus ansamblio „Kanklės“ atvyksta gastroliai į JAV. Koncertai vyks: Waterbury — balandžio 16 d., New Haven — 04.17 d., New York — 04.18 d., Putnam — 04.21 d., Kearny, NJ — 04.23 d., Philadelphia — 04.24-25 d., Washington, DC — 04.29 d., Baltimore — 04.30 d., Detroit — 05.02 d., Lemont — 05.07 d., Chicago — 05.08 d. Ansamblio repertuaras yra įspūdingas lietuvių muzikos spektras: nuo seniausių laikų iki šių dienų.

Leidiniai

NEIŠBLĚSTANTYS ŽIBURIAI

Tai ketvirta Lado Tulabos knyga, kuri yra lyg papildymas ar apvainikavimas jo trijų tomų *Nuo Dusios iki Tiberio* atsiminimų. Šioje knygoje aprašomi: popiežiai, kardinolai, arkivyskupai, vyskupai, prelatai, kunigai. Savo atsiminimuose Ladas Tulaba mini daug pavardžių. Mini civilius ir dvasiškius, kairiuosius ir dešiniuosius, eilinius ir profesionalus. Šioje knygoje minimų asmenų pasirinkimo motyvai yra nusipelnijimas arba dideli darbai lietuvių tautai, Lietuvos valstybei, Bažnyčiai ir, kaip autorius sako, brangūs asmenys jam pačiam ir labai reikšmingi jo gyvenime.

Lado Tulabos knygoje *Neišblėstantys žiburiai* sutinkami: popiežiai — Pijus XI, Pijus XII, Jonas XXII, Paulius VI, Jonas Paulius I, Jonas Paulius II;

kardinolai — Pizzaro Piu-seppe, Samore Antonio, Vincencas Sladkevicius;

arkivyskupai — Jurgis Matulaitis, Juozas Skvireckas, Mečislovas Reinys, Julijonas Steponavičius;

vyskupai — Antanas Karosas, Vincencas Brizgys, Vincencas Padolskis;

prelatai ir kunigai — Mykolas Krupavičius, Ludvikas Mendelis, Juozas Laukaitis...

Aprašomieji asmenys yra dideli intelektualai, platus visuomenininkai, gilūs dvasios vadovai. Tokius asmenis aprašyti ir charakterizuoti labai sunku. Civilis jų aprašyti negali, nes juos suprasti ir aprašyti gali tik kitas dvasininkas, toks pat eruditas, kaip ir aprašomieji. Aš esu tikras, kad, jei bent vienas aprašomųjų būtų gyvas ir rašytų apie „neišblėstančius žiburius“, tai jų sąrašas būtų ir Ladas Tulaba. Ir jis būtų vienas pirmųjų.

Autorius įvadė rašo, kad ateityje apie šiuos asmenis bus (ar jau yra) parašyti dideli veikalai ir jų darbai bus įvertinti. O jis čia ateities kartoms paduoda tik trupinius. Tiesa, apie arkivysk. M. Reinį yra kun. J. Šalciaus parašyta ir redaguota monografija. Joje L. Tulaba mano, kad ateityje arkivysk. M. Reinys bus kankinių šventųjų sąrašas.

Apie prelatą M. Krupavičių yra gana plati ir gera monografija, parašyta Petro Maldeiko. Aš šitas monografijas esu skaitęs, bet Lado Tulabos knygoje *Neišblėstantys žiburiai* apie tuos asmenis pateiktus „trupinius“ mielai perskaičiau. Man buvo jie nauji, labai įdomūs ir naudingi. Knygoje yra daug įdomių faktų ir istorinės medžiagos. Rašydamas apie popiežius, autorius plačiau aprašo Lietuvos valdžių

nesusipratimus su Vatikanu (bažnytinis provincijos reikalas Vilniaus krašte).

Rašydamas apie Joną Paulių II — dabartinį popiežių (50 psl.), rašo: „Aš asmeniškai turėjau progos sutikti ir pažinti kard. K. Wojtylą Romoje svečiuose pas tėvus marjonus. Buvo kalbus. Pilnas humoro. Išliko kalba apie jo lietuvišką kilmę. Atsakė: 'O kada aš tai neigiau?'“

Toliau šią popiežiaus simpatiją ir palankumą Lietuvai jis pamini, rašydamas apie pasiūlymą 600 metų jubiliejui nuo krikščionybės įvedimo Lietuvoje ir jubiliejaus paminėjimą. Atrodo, kad Vatikanas ir kolegijos archyvai Lietuvos istorikams, rašytojams ir tyrinėtojams bus labai įdomūs.

Lado Tulabos knyga *Neišblėstantys žiburiai* yra labai įdomi. Aprašomieji asmenys yra tikrai labai didelės asmenybės. Lietuvos istorikams ir visuomenininkams ta knyga bus vertinga. Istorikai ar visuomenininkai, kurie norės aprašyti lietuvių tautos išsilikimą, kultūrą ir valstybingumo sampratą, turės atkreipti dėmesį į kunigo reikšmę lietuvių tautai. Buvo manoma, kad kunigo veikla ir reikšmė lietuvių tautai išryškės, minint 600 metų jubiliejų nuo lietuvių tautos apsikrikščijimo. Bet, deja, tai neįvyko. Bet čia yra labai svarbi bei įdomi problema ir, reikia manyti, kad atsiras rimtas istorikas ir ja susidomės. O istorikui vyskupų ir kunigų aprašymai bus labai svarbūs.

Placiau aprašomi arkivysk. J. Skvireckas ir vysk. V. Brizgys. Jie abu lietuvių tautai, Lietuvos valstybei ir Bažnyčiai, yra daug davę ir labai reikšmingi. Kaip mokslininkas ir Šv. Rašto vertėjas į lietuvių kalbą, aprašomas vysk. V. Brizgys. Tarp kitų jo darbų minimas ir jo įnašas, kaip Vatikanu II susirinkimo organizatoriaus bei dalyvio. Jis suorganizavo raštą (su daugiausia kaip 400 vyskupų parašų) popiežiui, kuriame prašoma, kad Šv. Tėvas viešai pasmerktų komunizmą ir komunistinę veiklą Lietuvoje. Bet tas raštas popiežiaus nepasiekė. Buvo kažkieno sutrukdė. Tuomet vysk. V. Brizgys vienas parašė tuo pačiu tikslu raštą. Bet ir tas raštas „kažkieno“ buvo sutrukdėtas. Pasirodo, „kažkokio“ elemento yra ne tik įvairių valstybių sostinėse, bet net ir Vatikanė.

Istorikas, politikas, visuomenininkas, kultūrininkas ar dvasininkas, kuris susidomės lietuvių tautos atitinkamomis problemomis ir rašys tomis temomis darbus, prelatu Lado Tulabos knygos *Nuo Dusios iki Tiberio*, o ypač paskutinis tomas *Neišblėstantys žiburiai*

bus labai svarbi istorinė medžiaga. Pagarba ir padėka prelatui Ladui Tulabai už jo labai įdomius ir vertingus darbus. Labai svarbu, kad jų kuo daugiau patektų Lietuvai.

Dr. Juozas Meškauskas

Prelatas Ladas Tulaba

Vytauto Maželio nuotrauka

TIKĖJIMAS BRANDINA ŽMOGŲ

Kęstutis A. Trimakas, kunigas ir psichologas, įgijo filosofijos magistro, teologijos licenciatų ir psichologijos daktaro laipsnį, profesoriaus Lojolos universiteto psichiatrijos fakultete Čikagoje, JAV. Kasmet atvyksta dėstyti Vytauto Didžiojo universitete Kaune ir kitose aukštosiose mokyklose Lietuvoje. *Tikint brestai. II. Egzistencinio apsisprendimo psichologija* yra kun. dr. Kęstučio A. Trimako trečioji studija religijos psichologijos knygų serijoje. Prieš šią buvo išspausdinta *Žmogaus aukščiausi skrydžiai. Religijinių gyvenimų psichologija* 1996 metais ir *Asmenybės raida gyvenime. I. Egzistencinio apsisprendimo psichologija* 1997 metais.

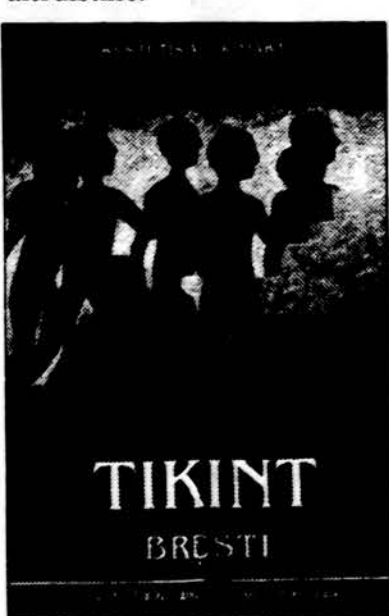
1999 m. sausio mėnesį Lietuvoje buvo išspausdinta nauja kun. dr. Kęstučio Trimako knyga *Tikint brestai. II. Egzistencinio apsisprendimo psichologija*. Tai trečioji religijos psichologijos knygų serijoje. Autorius knygoje gvildeną esminį žmogaus klausimą: kodėl ir kaip vieni žmonės tiki Dievą, o kiti — ne; kaip ir kodėl vieni abejoja, o dar kiti visiškai netiki ar net kovoja prieš Jį. Kokios yra priežastys, kad vieni tikėjimas labai paviršutiniškas, kitų — sąmoningas, o trečių — didvyriškas? Tikėjimas juk motiną Teresę Kalkutoje įkvėpė pasišventusiai tarnauti vargšams, o kun. Juozą Zdebskį — net baisių persekiojimų metu — drąsiai išpažinti Dievą ir taip sustiprinti kitus.

Pagrindinis atsakymas glūdi supratime, kad, augant tikram tikėjimui, bresta pats žmogus. Lemiamą reikšmę čia turi: 1. žmogaus išgyvenimai, 2. teisingas žvilgsnis į Dievą ir 3. pokalbiu su Dievu įgytas pašaukimas. Psichologų įvalgomis ir gyvais žmonių pavyzdžiais išryškina žmogaus brandinančio tikėjimo savybes. Pirma, paties žmogaus patirtis turi pagrįsti ir remti jo

bus labai svarbi istorinė medžiaga. Pagarba ir padėka prelatui Ladui Tulabai už jo labai įdomius ir vertingus darbus. Labai svarbu, kad jų kuo daugiau patektų Lietuvai.

Dr. Juozas Meškauskas

tikėjimą. Tai įvyksta per jo išgyvenimus, pavyzdžiui, atpažįstant, kad dieviškoji Apvaizda veikia jo gyvenime. Antra, Dievas turi būti suvokiamas kaip Esantysis, asmeninis, artimas, rūpestingas, mylintis, branginantis patį žmogų, kitus ir visatą. Tik toks teigiamas ir teisingas suvokimas įkvėpia žmogų būti Dievui atviram, iš Dievo priimtu gėriu dalintis su kitais. Tikra religija yra visada altruistinė.

Autorius rašo: „Juo labiau tikintysis subresta, tuo labiau, tikėjimo nušviestas, jis įvelgia savo pasirinktos ar jam nurodytos vertybės žmonėms brangumą. Dėl to jis dar labiau pasišventia ir, siekdamas brangios vertybės kitiems, pats tampa ta brangia vertybe: Jonas Bosko — Apvaizdos rūpėsiu jaunuoliams, John Bunyan — Dievo malone maldininko apdaru, Mahatma Gandhi — vaikščiojanti teisybės jėga, Chiara Lubich — žmonių vienybės dvasia“.

Trečia, šioje studijoje yra ypač išryškina pokalbio su Dievu vaidmuo ir per jį suvokiamas žmogaus pašaukimas. Neuztenka maldos, bet reikalingas pokalbis, tai yra — abipusė kalba: Dievas kalba žodžiais ir įvykiais; žmogus turi būti atviras tokių dievo kalbų suprasti ir atsilipti dvasiniais jausmais, dekingumu, pasiryžimais, apsisprendimu. Tokiu, visą gyvenimą besitęsiančiu pokalbiu žmogus patstebi Dievą, savo Kūrėją, nurodomą kryptį. Ta kryptis ryškėja, kaip jo pašaukimas būti tėvu ar motina, visuomeninku žmonių gerovei, profesijos ar

darbo srities specialistu. Kunigas-psichologas teigia, kad „tikėjimas turi kūrybinę galią. Galią viršyti save. Būti apdovanotam gėriu ir juo apdovanoti kitus. Galią su Esančiuoju kurti save ir pasiekti brandos viršūnę“.

Šios knygos ir visos serijos leidėjas yra Katalikų teologijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Spaudai paruošė Lietuvos katechetikos centro leidykla. Redaktorė Albina Pribušauskaitė. Viršelis dail. Algės Varnaitės. Knyga gaunama *Drauge*.

Kęstutis A. Trimakas. *Tikint brestai. II. Egzistencinio apsisprendimo psichologija*. Katalikų teologijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete. Išleido Lietuvos Katechetikos centro leidykla. Kaunas, 1998.

KNYGA ILLUSTRAVO VAIKAI

Visas būrys Vilniaus M. K. Čiurlionio menų gimnazijos septintų ir aštuntų klasių mokinių akvareliais dažais iliustravo Vytauto Didžiojo universitete. Išleido Lietuvos Katechetikos centro leidykla. Kaunas, 1998.

Visas būrys Vilniaus M. K. Čiurlionio menų gimnazijos septintų ir aštuntų klasių mokinių akvareliais dažais iliustravo Vytauto Didžiojo universitete. Išleido Lietuvos Katechetikos centro leidykla. Kaunas, 1998.

3,000 egzempliorių tiražu *Spindulio* leidykloje išleista nuotykių knyga knygynuose nepardavinėjama. Ji bus nemokamai išdalinta vaikų namams, sergančių, neigalių vaikų internatams.

NAUJAS POLITOLOGIJOS NUMERIS

Politologija, 1998 m., Nr. 2 (12). Leidžia Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas — Polibijaus fondas. Vyriausias redaktorius dr. Lauras Bielinis; redakcinę kolegiją dar sudaro: dr. Ricardas Bauginas, dr. Algimantas Jankauskas, dr. Egidijus Kūris, dr. Vaidutis Laurėnas, dr. Raimundas Lopata, dr. Zenonas Petrauskas, dr. Stasys Staciokas, dr. Gediminas Vitkus — visi iš Vilniaus universiteto.

Tai įvairių straipsnių politinėmis (Lietuvos vidaus ir užsienio) temomis, recenzijų ir kronikų rinkinys; knygos formato periodinis žurnalas, 170 psl. Užsakymas #604, leidyklos adresas: Didlaukio g. 47-205, Lt-3031, Kaunas.

DAR KARTĄ APIE GARSŪJĄ PARTIZANĄ

Nijolė Gaškaitė-Zemaitienė, *Žuvusiųjų prezidentas*. Jono Žemaičio biografija. Išleido Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Vilnius, 1998 m. Knyga skiriama Jono Žemaičio 90-osioms

BE PRETENZIŲ

Romualdas Kisielius. *Laiko randai*: eilėraščiai. Vilnius, 1999 m., 116 psl. dailininkė Audronė Uzielaitė; tiražas 400 egz.; išleido UAB „Pradai“.

Autorius gyvena JAV-se — tai penktoji jo eilėraščių knyga. Eilėraščiai suskirstyti į šešis skyrius: Dievstulpių žemė; Nulaužtos šakos; Saulėlydžio ugnys; Dantračių dainos; Gamtos drobės; Žvilgsniai per stiklinę akį. Pagrindiniai motyvai: gamta, metų laikai, Lietuvos praeitis, gėris ir blogis žmogaus gyvenime...

Eilėraščiai — be ypatingų pretenzijų, galima sakyti, „senoviški“, rimas tikslus, kirčiavimas tobulas. Tokia poezija labai tinka dainoms ir deklamavimui.

ROMUALDAS KISIELIUS

PRISIKĖLIMO KRAUJAS

Kai prisikėlęs Kristus žaizdotom kojom ejo, viltis apgaubė širdis visų kurie tikėjo...

Prie tuščio Kristaus kabo sargai pavargę snaudę, džiaugsmingas Aleliuja po visą žemę gaudė...

Šv. Velykų rytas aušo šviesus ir naujas, lelijomis sužydo Prisikėlimo kraujas...

KELIONĖ

Pavasariai žieduoti ir žmogaus, ir gamtos... Gyvenimas audringas ant žemės prigimtos...

Visi mes nešam kryžių ant sulenktų pečių, mūs dienos pilnos norų, svajonių ir vilčių...

Mes einam į rytojų su šypsenom veiduos, kol laikas mūs gyvybes šiai žemei atiduos...

VĖJAS

Vėjas apkabines medį glostė, glamonėjo, ir gali galvot ką nori, nesuprasi vėjo...

Kartais ant šakos jis ilsis ir visai nutyla, kartais jis staiga pabunda ir į erdvę kyla...

Taip ir nardo jis tarp medžių, landžioja ir trankos, — Jo nematomos, stiklinės, šimtapištės rankos...

PAVASARIS LIETUVOJE

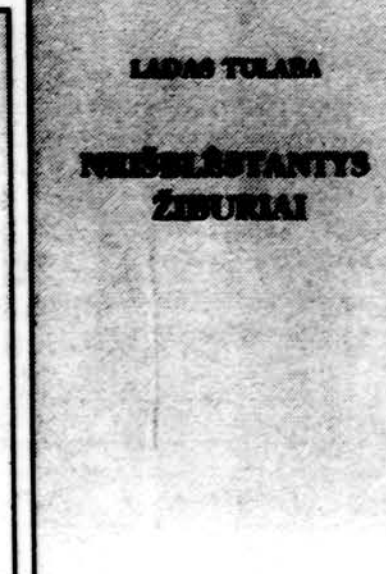
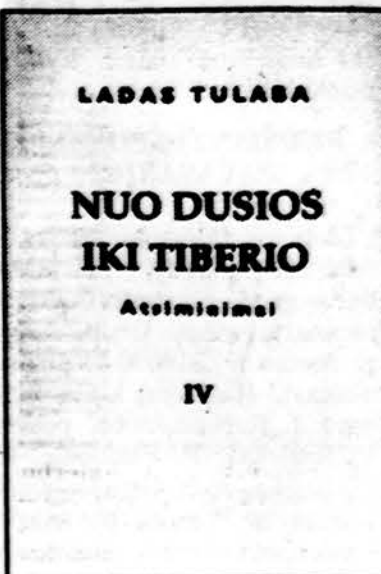
Pas mus vėl sugrįžo Pavasaris naujas. Sužydo ir geles, Ir žemė, ir kraujas...

Nukritusi saulė vėl ritas dirva, Pavasariu kvepia Visa Lietuva...

Laukai vel atbudo Miegoje giliai, Aplojo juos saulės Karšti spinduliai.

Žiedai medum kvepia Žieduotoj šakoj, Ir čiulba vel paukščiai Visoj Lietuvoj...

Laiko randai, 1999

LOS ANGELES DRAMOS VIEŠNAGĖ ČIKAGOJE

Teatro gastrolės — visada šventė. Tai šventė žiūrovams, ieškantiems dvasios peno, ir aktoriams, ieškantiems savo žiūrovo, be kurio bet koks kūriny prarastų prasmę.

Tik nelepina čikagiečių lietuviškasis teatras. Koncertai, parodos, paskaitos — net sunku visur suspėti, o štai teatro gastrolės — retas paukštis mūsų padangėje. Todėl taip ir apsidžiaugeme, sulaukę Los Angeles Dramos sambūrio. Laikas skrieja, viskas keičiasi, o šis vienetas sėkmingai gyvuoja jau 45 metus, kasmet pradžiuojamas žiūrovus naujomis premjeromis. Tai įvairūs veikalai: rimti, sentimentalūs, patriotiniai ir humoristiniai. Su gastrolėmis aplankyti beveik visi didesni lietuvių telkiniai Amerikoje ir Kanadoje. Viešėta Australijoje ir Lietuvoje.

Keitėsi režisieriai, keitėsi aktoriai, o pats sambūris išliko. Tai didelis nuopelnas neseniai amžinybės iškeliausio Vinco Dovydaičio bei jo didžiausios pagalbininkės, dartinės šio sambūrio valdybos pirmininkės Emos Dovydaičienės. Rodos, ką reikia vieno žmogaus pastangos, o juk taip svarbu, kad atsirastų tas vienas žmogus, kuris garsiai išsakytų idėją, įžvelgtų aplinkiniuose gal net jiems patiemis nežinomus talentus, suburtų, padrasintų, padėtų žengti tą pirmą žingsnį.

Per paskutinius kelerius metus Los Angeles Dramos sambūris, vadovaujamas talentingo režisieriaus Algimanto Žemaitaičio, pastatė kelis rašytojo Kazio Sajos veikalus, tarp jų — *Pasimatymas šalta vasarnamyje* ir *Savaitgalio romanas*. Pastarąją komediją ir turėjome progos išvysti kovo 14 d. Jaunimo centro scenoje.

Pilna žiūrovų salė. Gesta šviesos, suskamba muzika ir visi trumpam pamirštame Čikagą, persikeliamie į saulelę žemaitiškąją Palangą, kurioje kunkuliuoja nerūpestingas gyvenimas, suvedantis bei išskiriantis žmones, pažadinantis aistras ir viltis, leidžiantis atitrūkti nuo kasdienybės ir užsimiršti...

Dviejų dalių komedijos likimas atiduotas į prityrusių aktorų rankas. Tai Ramunė Vitkienė, vaidinanti vasarnamio seimininkę Kopustelevičienę,

Sigutė Mikutaitytė-Miller (panelė Kristina), Rasa Urbanienė (Magda, Vabalos žmona), Amandas Ragauskas (Rapolas Vabalas), Haroldas Mockus, sukūręs „Palangos Liūtą“, Leonardo Liutkaus vaidmenį, ir Saulius Stančikas (daktaras Vikis). *Savaitgalio romano* turinys aiškus jāt iš paties spektaklio pavadinimo, tai — paprasčiausias, savaitgalį trunkantis, kurortinis romanas, kurio metu aktoriai meistriškai išryškina komiškus savo veikėjų bruožus. Tradicinį trikampį sudaro išlepinta lengvabūdė gražuolė Magda, tviskantis asmeniniu žavesiu dabita Leonardas Liutkus, vienodai išdringai bei lengvai žarstantis komplimentus į kairę ir į dešinę visoms ponioms, ir tuo pelnęs „Palangos Liūtą“ vardą, ir pagaliau — sąžiningas, geraširdis, bet paprastas ir pilkas, kaip ir jo pavardė, vedžiojamas už nosies Magdos vyras Rapolas Vabalas, netikėtai savaitgaliui su dovanomis atvažiuojantis aplankyti poilsiaujančios žmonos.

Apgautojo vyro vaidmuo, rodos, toks apgailėtinas. Jau ir pati personažo pavardė skambina žmogaus pastangos, o Amandas Ragauskas sukurtas vaidmuo — centrinė spektaklio ašis.

Pradžioje sukeliantis paniką, juoką, gailėstį, aktoriaus personažas palaipsniui išsikvoja žiūrovų simpatijas, spektaklio pabaigoje nustelbdamas tikrai visomis vaivorykštės spalvomis tviskanti, gyvą, ryškiai sukarikatūrintą jauno aktoriaus Haroldo Mockaus sukurta moterų numylėtinę Liutkų. Antrojo veiksmo pabaigoje abu vyrai apsieikia padėtimis: lyg nupėšiotas gaidys apgailėtinu tampa susikompromitavęs „Palangos Liūtas“, o A. Ragauskos herojus, nesėkmingai pabandęs išspręsti problemą pasikardamas, suvokia, kad gyvenimas yra daug brangesnis už gražią ir mylimą, bet tokią svetimą ir neištikimą žmoną.

Spektaklis baigiasi, kaip ir priklauso komedijai. Aikština. Raisos Urbanienės gyvai suvaidinta, pikčiurna Magda susikrauna daiktus ir išlekia iš Palangos, nelydima nei Vabalas, nei staiga žmoną prisiminusio Liutkaus, na, o Rapolas Vabalas lieka atstogauti jos vietoje, ir kas žino, kokie

Los Angeles Dramos sambūris Jaunimo centre, Čikagoje. Iš kairės: Saulius Stančikas, Rasa Urbanienė, Ema Dovydaičienė, rež. Algimantas Žemaitaitis, Sigutė Mikutaitytė-Miller, Ramunė Vitkienė, Amandas Vabalas ir Haroldas Mockus.

atradimai seka praradimus. Galbūt, praradamas žmogų, jis pagaliau atras save.

Tikrai verta dėmesio Ramunės Vitkienės vaidyba. Jau nuo pirmos pasirodymo scenoje minutės jos Kopustelevičienė patraukia žiūrovą. Gobi, tuščiagarbė, reksminga ji iškart išsikariauja savo padėtį scenoje. „Grafo Tiškevičiaus kaimynė“, kaip pataikaudamas ir taikydamas į jautrią vasarnamio seimininkės širdies vietą, ją vadina „Palangos Liūtas“, sukurta ryškiai, žaismingai ir profesionaliai.

Puikiai savo vaidmenis atlieka ir antrojo plano aktoriai: Sigutė Mikutaitytė-Miller ir jos partneris Saulius Stančikas.

Spektaklio dekoracijos — santūrios, tarnaujančios vien pabrėžti veikėjų charakterius. Pirmajame veiksmo, pakilus uždangai, scenos centre — šuns būda. Būtų būda kaip būda, jei joje nevasarotų pati vasarnamio seimininkė, ne tik išnuomavusi kiekvieną gyvenamo namo kotelę, bet vėliau už penkis litus perleisus dar ir pusę būdos netikėtai atvykusiam Vabalui.

Acū Los Angeles Dramos sambūrio aktoriais, režisieriumi Algimantu Žemaitaičiu ir sambūrio valdybai už taip maloniai praleistą sekmadienio popietę, už mums padovanotą šypsena ir už juoką. Acū „Margučio II“ valdybai bei visiems prisidėjusiems, kad turėtume galimybę susitikti su losangeliečiais. Acū pagaliau visiems atsilankiusiems, kurie ir amerikietiško gyvenimo verpete nepamiršta, kad lietuviais esame mes gimę.

Violeta Drupaitė

„CARMEN“ — ŠIO PAVASARIO LIETUVIŲ OPEROS DOVANA

Čikagos lietuvių tarpe vis labiau išpopuliarėja pasakys: „Koks gali būti pavasaris be Lietuvos operos premjeros?“ Ir iš tikrųjų, toks klausimas turi realų pagrindą, nes šiemet šis operos choras jau pamini savo veiklos 43-ji pavasarį. Pavasaris bus ypatingai džiugus, kadangi ruošiamas vienos populiariausių pasaulio operų — George Bizet „Carmen“ pastatymas.

Lietuvių opera Čikagoje irgi yra pamilusi šia opera, nes per savo gyvavimo laikotarpį ją stato jau trečią kartą. Pirmasis buvo lygiai prieš 40 metų — 1959-aisiais Maria aukšt. mokyklos salėje.

Per tą laikotarpį daug kas pasikeitė — premjeras matome Morton aukšt. mokykloje Cicero. Pasikeitė daugumas Lietuvos operos valdybos narių, choristų, na, ir solistai. Iš 1959-aisiais parodytos „Carmen“ pagrindinių solistų: Stasio Baro-Baranausko, Aldonos Stempuzienės, Danos Stankaitytės, Algirdo Brazio ir Jono Vaznelio šį kartą negirdėsime nei vieno, nors koncertų salėse dar kai kurie karts nuo karto dar pasirodė.

Šioje „Carmen“ premjeroje (ji vyks balandžio 18 d.) bus reita proga pamatyti bei išgirsti bene didžiausią būrį Lietuvos operinių žvaigždžių ar jį pasitaikanti solistų: Virgilijū Noreiką, Inesą Linaburgytę, Vladimira (šioje operoje pristatoma Vladu) Prudnikovą, Vytautą Juozapaitį, Nidą Grigalavičiūtę, Arvydą Markauską. Daugelis jau yra dainavę ankstesniuose Lietuvos operos pastatymuose, o kitus išgirsime pirmą kartą.

Operą režisuoja taip pat pajėgi ir jau pažįstama figura iš Lietuvos — Eligijus Domarkas, o vienu iš Lietuvos operos choro ruošėjų yra anksčiau dar Čikagoje nepasireiškęs, nuo praėjusių metų čia besidarbuojantis Klaipėdos universiteto menų fakulteto docentas, chorų dirigentas Algis Zaboras.

Čia išimtinai sužymime tik svečius iš Lietuvos, kurie šio pavasario „Carmen“ premjerai suteiks profesionalumo atspalvius. Šiame pastatyme turėsime progą pajusti pernai Klaipėdos Muzikinio teatro pastatytos „Carmen“ ryškios nuotaikas, nes trys atvykstantieji solistai ir režisierius kaip tik pasirodė toje klaipėdiečių premjeroje.

Kaip žinome, anksčiau mūsų opera glaudžiai bendradarbiavo su Vilniaus Operos ir baletu teatru, Kauno Muzikiniu teatru, o dabar naudojasi ir Lietuvos uostamiesčio Muzikinio teatro talka.

Kalbant apie „Carmen“ operos pagrindinius solistus, prie

Nida Grigalavičiūtė.

kai kurių norisi kiek ilgiau sustoti. Jeigu Don Jose partiją dainuojanti V. Noreiką mes gerai pažįstame ir apie jį esame girdeje, tai Carmen roleje pasirodysianti I. Linaburgytė daugeliui užsienyje gyvenančių mūsų tautiečių yra nelabai žinoma.

Apie šią Klaipėdoje gimusią solistę po „Carmen“ operos pastatymo Klaipėdoje ir po klaipėdiečių gastrolių Vilniuje Lietuvos spaudoje teko skaityti labai gerų atsiliepimų.

Lietuvos muzikinį gyvenimą puikiai atspindinčiuose *Muzikos beruose* (1998 m. spalio mėn.) apie solistę Daiva Kšanienę taip rašė:

„Vokalinis ir vaidybinis atžvilgiu įdomų ir sudėtingą Karmen vaidmenį, apie kurį svajoja kiekviena dainininkė mecosopranas, sėkmingai sukūrė I. Linaburgytė. Lietuvos operos scenos regėjo daug Karmensitų. Visos jos interpretavo vis kitaip, savaip. I. Linaburgytės Karmen taip pat savita ir individuali. Šis vaidmuo atskleidė aistrą, veržlią artistinę solistės prigimtį. Nuosta-

Virgilijus Noreika — Don Jose, Inesa Linaburgytė — Carmen.

baus tembro, didelių galimybių I. Linaburgytės balsas idealiai tinka Karmen partijai. Jis lygiai ir gražiai skambėjo visuose registruose: nepriekaištingos aukštos gaidos, pilnos sodrumo ir žavesio apatinės. Puiki solistės vokalinė technika, lanksti frazuotė padėjo ne tik tiksliai intonuoti, bet ir perteikti daugybę spalvinių niuansų. Meninės intucijos dėka I. Linaburgytė visada suranda reikiama intonaciją, dramą, vokalinę išraišką (ypač Habaneroje, Segidiljoje“).

Minėtoji recenzentė savo staipsnyje su ypatingu entuziazmu kalba ir apie kitą solistę, kurią irgi matysime mūsų „Carmen“ operos premjeroje balandžio 18 d. Tai N. Grigalavičiūtė. Apie ją rašoma taip:

„Iš pagrindinių partijų atlikėjų ypač norisi išskirti jaunos valstietės, Don Jose sužadėtinės Mikaelos vaidmens atlikėją N. Grigalavičiūtę. Nors solistė Klaipėdos Muzikiniame teatre yra sėkmingai atlikusi daug pagrindinių soprano partijų, tačiau Mikaelos vaidmuo, atrodo, jai skirtas. Žavėjo ne tik lankstus, niuansuotas solistės vokalas, bet tobulas nuosirdžios, emocionalios dainavimo vaidybos harmonija, padėjusi sukurti šviesų, lyrinį pasiaukojančios Mikaelos paveikslą“.

Po klaipėdiečių vizito Vilniaus Operos ir baletu teatre vilniečiai muzikos žinovai gerė „Carmen“ operos pastatymą. *Klaipėdos dienraštis* (1999 m. sausio 27 d.) tilpusiame Audronės Žigaitytės pasisakyme užtikina:

„... dvi žvaigždės — vienas išeinantis — V. Noreika, kita ateinanti — I. Linaburgytė. Ir vietinės superžvaigždės. Pavyzdžiui, koks N. Grigalavičiūtės vaidmuo? Ji gimusi Mikaela. Apskritai ši solistė fantastiškai dainuoja“.

Muzikos žinovas Jonas Bruveris tame pačiame dienraštyje pareiškė: „N. Grigalavičiūtės Mikaela — mano nuomone, iš viso spektaklio pats vientisiausias, nuo pradžios iki galo sudainuotas ir stilizingai suvaidintas vaidmuo. Ją ir publika apdovanojo dideliais audringais plojimais“.

Čia būtų galima pacituoti daugiau gražių atsiliepimų apie tas dvi moteris, V. Noreiką bei kitus solistus, kuriuos matysime ir girdėsime Lietuvos operos „Carmen“ premjeroje balandžio 18 d. Morton aukšt. mokyklos auditorijoje. Bet jau baigimės eilutėse reikėtų išsakyti savo džiaugsmą, stebint mūsų Lietuvos operos choro žmonių pasišventimą ir meilę muzikai. Kalbant apie solistus, di-

desnes ar mažesnes žvaigždes iš tėvynės, reikia nepamiršti ir mūsų „žvaigždžių“ ar paprastų choristų, kurie savaitę savaitę praleidžia, nepetuodami ir dirbdami be jokio atlyginimo. Jų dėka Lietuvos operos vienetas gyvuoja jau 43-čius metus ir, reikia manyti, dar ilgai laikysis.

Tačiau jo veikla priklausė ir priklauso nuo operos žiūrovų. Jeigu balandžio 18 d. Morton aukšt. mokyklos auditorija bus užpildyta mūsų tautiečių, tai Lietuvos operos choro veikla tikrai dar nesustos.

Edvardas Šulaitis

KNYGA APIE LIETUVISTINIŲ RETENYBIŲ KOLEKCIJĄ ČIKAGOJE

Martyno Mažvydo bibliotekoje veikiančiame Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centre kovo 8 d. buvo pristatyta Giedros ir Giedriaus Subačių knyga *Newberry Lithuania*. Pristatymą rengė JAV Lietuvių Bendruomenės Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties minėjimo komitetas ir Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka.

Privati Čikagos Newberry biblioteka visame Vakarų pusrutulyje garsėja senų knygų ir rankraščių rinkiniais. G. Subačienės ir G. Subačiaus knygoje aprašoma šios bibliotekos senų lietuviškų knygų kolekcija. Joje yra beveik visos senosios spausdintos lietuviškos kalbos gramatikos iki XIX a. pabaigos, taip pat didžiuliai senųjų spausdintų lietuvių kalbų žodynų iki pat Frydricho Kuršaičio. Ypatingas retenybė — vienintelis žinomas Adomo Šimelpenio giesmyno egzempliorius. Svarbus ir kartu su A. Šimelpenio giesmynu išrinktas Dramatiliaus Kleino giesmyno leidimas.

Knygos „Newberry Lithuania“ pristatymas yra Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV Lietuvių Bendruomenės atstovų komisijos programos dalis. (Elta)

PARODA APIE IŠEIVIJOS KULTŪRININKĄ

Vilniaus mokytojų namų bibliotekoje atidaryta paroda *Lietuviškoji Australija*. Ji skirta Australijos lietuvių kultūrininko Vinco Kazoko 80-iesios gimimo metinėms.

Parodoje daug nuotraukų, spaudoje paskelbtų V. Kazoko straipsnių, dokumentinės medžiagos apie lietuvius Australijoje nuo 19 amžiaus pabaigos iki šių dienų. Lankytojų dėmesį patraukia eksponuojamas Australijos lietuvių metraštinis. Jame smulkiai aprašytas lietuvių gyvenimas ir veikla šioje šalyje iki 1983 metų. Apie vėlesnį kultūrinį tenyškųjų lietuvių gyvenimą rašoma parodoje eksponuojamoje knygoje *Australijos lietuvių 40 metų kultūrinė veikla*.

Parodos atidaryme dalyvaavo Australijoje ilgai pragyvenę, o dabar į Vilnių grįžę Vincas Augustinavičius ir Vytautas Aniušis.

RUOŠIANTIS POEZIJOS PAVASARIUI

Lietuvos Rašytojų sąjungos valdybos posėdyje išrinkta darbo grupė šių metų Poezijos pavasariui rengti. Grupę sudaro poetas E. Ališanka (pirmininkas), Rašytojų klubo vadovė J. Rutkauskienė, poetai V. Račikas, P. Palilionis, J. Liniauskas ir B. Januševičius. Numatyta Poezijos pavasario konferencijos tema: *Esamasis laikas poezijoje. 2000*.

Scena iš Kazio Sajos komedijos *Savaitgalio romanas*. Iš kairės: Saulius Stančikas — dr. Vikis, Amandas Ragauskas — Rapolas Vabalas, Sigutė Mikutaitytė-Miller — Kristina.